

Тавшунський О.М.

ТОВАРИСТВО ГЕЛЬФЕРІХ-САДЕ (ДР. ПОЛ. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.)

Ще у XVIII ст. в Харкові почали формуватися свого роду ремісничі анклав: виросли цілі вулиці майстрів, на яких вони сім'ями жили і працювали. Цілком природно, що різні промисли дали імена вулицям і цілим районам міста, зберігши і до цього дня назви ремісничих гільдій: на Гончарівці жителі займалися випалюванням горщиків і кахель (плитки), на вулиці Кацарській ткали волохаті килими – коци, на Чоботарській шили чоботи, а на Ковальській з давніх часів під нестихаючий гуркіт молотів ковалі кували лемеші і плуги.

Великі зміни принесла перша промислова революція в Російській імперії, що дала про себе знати по відміні в 1861 році кріпосного права. Для сухопутного Харкова особливо важливу роль зіграли залізниці. У 1869 році якісно новий вид транспорту пов'язав його з Москвою, Петербургом і Ростовом і місто перетворилося на один з найбільших транспортних вузлів Росії.

У той час багато іноземців вкладали значні кошти в розвиток Харкова, який ще з XVIII століття славився своєю привітністю. Іноземці навіть користувалися привілейованим положенням в порівнянні з місцевим населенням. Вони, на думку Д.І. Багалія, грали роль культуртрегерів і в другій половині ХІХ ст. найбільш заповзятливі з них взяли безпосередню участь в становленні і розвитку крупних фабрик і заводів Харкова.

Так, наприклад, в 1895 р. злиттям Фабрики землеробних машин і Заводу млинарських знарядь було засновано акціонерне підприємство «Товариство Гельферих-Саде» (за прізвищами голів компаній), із значним на ті часи статутним капіталом 250 тисяч рублів. Іноземні підприємці йшли вірною дорогою, вдало вибравши нішу на капіталістичному ринку, що розвивався. Конкуренція в цьому секторі тоді була невеликою. У 1907 році всі потужності остаточно перебазувалася на територію Заводу млинарських знарядь (Бельгійського товариства) по вул. Корсиковській, 13 (тобто далі від центру міста по майбутньому Московському проспекту).

«Товариство Гельферих-Саде» на початку минулого століття стало найкрупнішим підприємством Харкова і, за даними Харківської Казенної палати за 1904 рік, мало оборотний капітал в 4 361 508 рублів, що складало

28 % від загального річного обороту промислових підприємств міста. При цьому підприємство, маючи власне виробництво, ніколи не відмовлялося від торгівельної діяльності і постачало сільгоспмашини з Європи. “Товариство Гельферих-Саде” мало свої філії і в інших містах Росії: у Ростові-на-Дону, Омську, Армавірі.

Після Жовтневої революції в 1918 році був прийнятий декрет Ради народних комісарів за підписом В.І. Леніна про конфіскацію всього майна «Товариства Гельферих-Саде» і передачі його у власність Радянській республіці. Завод був перейменований в 1-й державний завод сільгоспмашин «Серп і молот». Завод став первістком великої промисловості Харкова.

2009 року старі корпуси заводу Гельферих-Саде були знесені, й не залишилося ніяких слідів колишніх втілень вулиці Корсиківської.